

Sisäisen tarkastuksen ja tilintarkastuksen suhde – kilpailua vai toisiaan täydentävää palvelua?

Jos organisaatiolla on jo käytössään tilintarkastuspalvelut, niin mihin tarvitaan enää sisäistä tarkastajaa? Tämä on varmasti yksi yleisimmistä kysymyksistä, joita sisäiset tarkastajat (tai ainakin allekirjoittanut) kuulevat, kun tulee puhe sisäisestä tarkastuksesta. Tämä kirvoitti minua tutkimaan tilintarkastuksen ja sisäisen tarkastuksen suhdetta julkisorganisaatioissa. Julkisorganisaatioissa on tällä hetkellä, kuten yksityisissäkin organisaatioissa, tarve läpinäkyvyyden parantamiselle. Voidaan miettiä vaikkapa hyvinkin ajankohtaista ”aamiaisgatea”, joka on osaltaan tehnyt hallaa Sanna Marinin poliittiselle uralle. Olisiko tuo kohu voitu estää varautumalla siihen paremmin? Jälkiviisaus on toki helppoa, mutta jälkiviisaana voi todeta, että ainakin sisäistä tarkastusta hyödyntämällä riski tällaisesta tilanteesta olisi voinut olla tiedossa.

Tilintarkastuksessa yleensä huomioidaan tilanne vasta sitten, kun vahinko on jo tapahtunut. Tilanteiden ja riskien ennakkointia varten organisaatio tarvitseekin sisäistä tarkastusta. Yleisesti ottaen julkisorganisaatioissa sisäinen tarkastus on sitä todennäköisemmin käytössä, mitä isommasta organisaatiosta on kyse. Tämä luo osaltaan ongelmaa pienemmissä organisaatioissa, joissa valta usein keskittyy harvemmalle henkilölle ja resurssit ovat rajalliset.

Mutta mitä sisäiset tarkastajat ajattelevat sisäisen tarkastuksen suhteesta tilintarkastukseen ja yleisesti ottaen sisäisen tarkastuksen tilanteesta julkisorganisaatioissa? Tein tutkimusta tästä kevään 2021 aikana ja nyt nostaisin esiin muutamia havaintoja. Yleisesti ottaen sisäiset tarkastajat eivät nähneet tilintarkastusta kilpailevana palveluna, vaan he korostivat vuoropuhelun tärkeyttä. Osassa julkisorganisaatioita tämä vuoropuhelu oli hoidettu hyvin ja sisäiset tarkastajat tapasivat tilintarkastajia säännöllisesti. Toisissa julkisorganisaatioissa tämä dialogi oli vielä lapsen kengissä. Huomioitavaa on, että näissäkin paikoissa kommunikoinnin tärkeyttä painotettiin. Ongelmaksi nähtiin resurssien puute. Tärkeänä huomiona nähtiin myös henkilökohtaisen suhteen luonti tilintarkastajien kanssa. Haastattelussa nousi esiin, että julkisorganisaatioiden kilpailuttaessa tilintarkastuspalvelut, uuden tilintarkastusyhteisön sisääntulo saattoi näennäisesti säästää resursseja aluksi. Tämä ei kuitenkaan ollut lopullinen totuus, sillä usein kuluja tuli enemmän, koska henkilökohtainen suhde tilintarkastajiin jouduttiin mahdollisesti aloittamaan nollassa.

Tutkimuksessa selvisi myös, että sisäisten tarkastajien mielestä lainsäädäntö sisäisestä tarkastuksesta on puutteellista tällä hetkellä. Haastatteluun vastanneista sisäisistä tarkastajista kaikki olivat sitä mieltä, että sääntelyä tulisi lisätä ainakin jossain määrin. Yhtenä ongelma nähtiin myös julkisuuslain takia julkiseksi muuttuvat sisäisen tarkastuksen raportit. Näin ollen organisaation herkimmät ja ”salaisimmat” ongelmat jäävät sisäisen tarkastuksen käsittelyn ulkopuolelle.

Minkä takia julkisorganisaatioiden kannattaisi panostaa sisäiseen tarkastukseen? Lyhyesti vastattuna: resurssien säästämiseksi. Sisäisen tarkastuksen tekemä työ on suoraan pois tilintarkastajien työstä, mikäli tilintarkastajien kanssa saadaan luotua vuoropuhelua. Loppukädessä tilintarkastajat kantavat vastuun tarkastettavan organisaation tilinpäätöksen, kirjanpidon ja hallinnon tarkastuksen oikeellisuudesta. Hyvän suhteen avulla tilintarkastajat voivatkin luottaa paremmin sisäisten tarkastajien tuottaman informaation oikeellisuuteen. Tämä taas tekee tarkastamisesta tehokkaampaa kustannusmielessä ja laatu- ja riskinäkymästä.

Sisäinen tarkastus tuleekin nähdä ennen kaikkea yhtenä työkaluna työkalupakissa tilintarkastuksen lisäksi. Tilintarkastus ja sisäinen tarkastus voivat helposti toimia rinta rinnan ja mikäli näitä työkaluja käyttää oikeassa paikassa oikeaan aikaan, säästävät organisaatiot rahaa, vaivaa ja saavat tarkastuksesta tehokkaampaa.

Kandin tekeminen tästä aiheesta oli oikein mielenkiintoista ja iso kiitos kaikille, jotka jaksoivat järjestää aikaa haastatteluun. Toivottavasti saan palattua tähän aiheeseen vielä gradun muodossa!

Miikka Kekki

Hallintotieteet, Tampereen yliopisto

Julkinen talousjohtaminen

